

УДК 342.5

[https://doi.org/10.52058/2786-5274-2024-5\(33\)-487-494](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2024-5(33)-487-494)

Берч Вероніка Вікторівна кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри конституційного права та порівняльного правознавства, юридичний факультет, ДВНЗ «Ужгородський національний університет», 88000, м. Ужгород, пл. Народна, 3, тел.: (0312)61-33-21, <https://orcid.org/0000-0002-3837-4724>

УЧАСТЬ НАРОДУ У РЕАЛІЗАЦІЇ СУДОВОЇ ВЛАДИ ЧЕРЕЗ СУД ПРисяжНИХ У БЕЛЬГІЇ

Анотація. Встановлено, у сучасному світі суд присяжних є однією з ключових організаційно-правових форм правосуддя та сприймається як засіб забезпечення демократичної участі народу у реалізації судової влади та відображення суспільної справедливості. Втім, попри значні переваги такої системи, існують і значні виклики, пов'язані з ефективністю, обізнаністю, об'єктивністю присяжних, забезпеченням їх безпеки тощо. Зарубіжний досвід використання інструменту суду присяжних відрізняється великою різноманітністю. У деяких країнах суд присяжних має давні традиції та глибоко закорінене місце у правовій системі, у інших, наприклад у франкофонних або постсоціалістичних країнах, роль суду присяжних обмежена або він був введений відносно недавно, що викликає певні труднощі з адаптацією тої чи іншої моделі.

Зауважено, участь народу у реалізації судової влади через суд присяжних також породжує важливі теоретичні та практичні питання щодо балансу між професійним та народним судочинством, впливу культурних та соціальних факторів на рішення присяжних, а також ефективності цього типу правосуддя порівняно з традиційними моделями. Реалізація судочинства присяжними вимагає від сучасних держав впровадження особливого нормативного регулювання, підготовки та освітніх програм для присяжних, а також створення механізмів захисту і підтримки цих учасників судового процесу.

Визначено, роль присяжних у Бельгії є дуже важливою – вони вирішують, чи винний обвинувачений у інкримінованих йому діяннях. Присяжні відповідають на питання, поставлені головою суду після допитів, усних виступів і позову генерального прокурора. Важливим є те, що вони можуть відповісти на ці запитання лише «так» чи «ні». Рішення журі приймається більшістю голосів. «Рівна кількість голосів» означає, що рівна кількість членів журі відповіла «так» і «ні». У цьому випадку суд виносить рішення на користь обвинуваченого та виправдовує його.

Підкреслено, у Бельгії діє особлива гібридна модель суду присяжних, що поєднує елементи класичного суду присяжних та суду шефенів. Однією з переваг гібридної моделі є комбінація людського фактору присяжних і професійного досвіду та знань суддів, тобто забезпечення демократичного елементу участі громадян у правосудді з одночасним підвищенням ефективності судового процесу через професійний нагляд. Однак, існують і виклики, такі як потенційні розбіжності між судьями і присяжними щодо вердикту.

Ключові слова: суд присяжних, народовладдя, професійні судді, магістрати.

Berch Veronika Viktorivna Candidate of Legal Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Constitutional Law and Comparative Jurisprudence, Faculty of Law, Uzhhorod National University, 88000, Zakarpattia Region, Uzhgorod, Sq. Narodna, 3, (0312)61-33-21, <https://orcid.org/0000-0002-3837-4724>

PARTICIPATION OF THE PEOPLE IN THE EXERCISE OF JUDICIAL AUTHORITY THROUGH A JURY COURT IN BELGIUM

Abstract. It has been established that in the modern world the jury trial is one of the key organizational and legal forms of justice and is perceived as a means of ensuring democratic participation of the people in the exercise of judicial power and reflection of social justice. However, despite the significant advantages of such a system, there are also significant challenges related to the efficiency, awareness, objectivity of jurors, ensuring their safety, etc. The foreign experience of using the jury trial tool is very diverse. In some countries, the jury has a long tradition and a deep-rooted place in the legal system, in others, for example, in francophone or post-socialist countries, the role of the jury is limited or it was introduced relatively recently, which causes certain difficulties in adapting this or that model.

It is noted that the participation of the people in the exercise of judicial power through the jury also raises important theoretical and practical questions about the balance between professional and popular justice, the influence of cultural and social factors on the decisions of the jury, as well as the effectiveness of this type of justice compared to traditional models. The implementation of jury trials requires modern states to implement special regulations, training and educational programs for jurors, as well as the creation of protection and support mechanisms for these participants in the judicial process.

It has been determined that the role of the jury in Belgium is very important - they decide whether the accused is guilty of the acts he is accused of. The jurors answer the questions posed by the presiding judge after the interrogations, oral presentations and the prosecutor general's claim. The important thing is that they can

only answer yes or no to these questions. The jury's decision is made by majority vote. "Equal number of votes" means that an equal number of jury members answered "yes" and "no". In this case, the court renders a decision in favor of the accused and acquits him.

It is emphasized that in Belgium there is a special hybrid model of the jury trial, which combines the elements of the classic jury trial and the Shafen trial. One of the advantages of the hybrid model is the combination of the human factor of jurors and the professional experience and knowledge of judges, i.e. ensuring the democratic element of citizen participation in justice while simultaneously increasing the efficiency of the judicial process through professional supervision. However, there are also challenges, such as potential disagreements between judges and juries regarding the verdict.

Keywords: jury trial, people's power, professional judges, magistrates.

Постановка проблеми. У сучасному світі суд присяжних є однією з ключових організаційно-правових форм правосуддя та сприймається як засіб забезпечення демократичної участі народу у реалізації судової влади та відображення суспільної справедливості. Втім, попри значні переваги такої системи, існують і значні виклики, пов'язані з ефективністю, обізнаністю, об'єктивністю присяжних, забезпеченням їх безпеки тощо.

Зарубіжний досвід використання інструменту суду присяжних відрізняється великою різноманітністю. У деяких країнах суд присяжних має давні традиції та глибоко закорінене місце у правовій системі, у інших, наприклад у франкофонних або постсоціалістичних країнах, роль суду присяжних обмежена або він був введений відносно недавно, що викликає певні труднощі з адаптацією тої чи іншої моделі.

Слід зазначити, що участь народу у реалізації судової влади через суд присяжних також породжує важливі теоретичні та практичні питання щодо балансу між професійним та народним судочинством, впливу культурних та соціальних факторів на рішення присяжних, а також ефективності цього типу правосуддя порівняно з традиційними моделями.

Реалізація судочинства присяжними вимагає від сучасних держав впровадження особливого нормативного регулювання, підготовки та освітніх програм для присяжних, а також створення механізмів захисту і підтримки цих учасників судового процесу.

У цій статті ми розглянемо особливості та специфіку участі народу у реалізації судової влади через суд присяжних у Бельгії. З'ясування того, як різні держави вирішують вищезгадані проблеми, дозволяє більш чітко зрозуміти потенціал та недоліки суду присяжних як засобу народної участі у судовій владі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Досліджувана проблематика була предметом наукового аналізу Ю. Грошевого, І. Гловюк, С. Іваницького,

О. Капліної, Р.Куйбіди, О.Кучинської, В. Маляренка, В. Нора, С. Прилуцького, І.Русанової, А.Солодкова, В. Тернавської, В. Тertiшника, В. Щерби, О. Яновської та ін.

Метою статті є дослідження участі народу у реалізації судової влади через суд присяжних крізь призму досвіду Бельгії.

Виклад основного матеріалу. Нормативне забезпечення влади народом є надзвичайно важливим аспектом, оскільки визначає правила та закони, які регулюють життя суспільства; забезпечує захист прав та свобод громадян; стимулює економічний та соціальний розвиток; забезпечує безпеку та стабільність; підтримує правопорядок та виконання законів тощо [1].

Психологія прийняття рішень присяжних – це складна взаємодія різних факторів, які впливають на те, як люди сприймають докази, обробляють інформацію та приходять до вердикту. Розуміння ключових аспектів психології присяжних розкриває складнощі цього важливого елемента правового процесу. [2]. Емоції можуть суттєво впливати на процес прийняття рішень, реакції на деталі справи можуть впливати на сприйняття обвинуваченого, потерпілих або обставин справи. Упередження, будучи свідомими чи несвідомими, на основі раси, статі, соціального статусу чи особистого досвіду, часто є фактором впливу на судовий вирок та справедливість процесу [3].

Інтерпретація та сприйняття доказів є суб'єктивними і можуть відрізнятися серед присяжних. Фактори, такі як упередження, попередній досвід та особисті переконання, значно впливають на те, як оцінюються докази. Присяжні можуть оцінювати ті чи інші докази по-різному, що веде до різних тлумачень та висновків [4]. Також слід врахувати, що спосіб представлення інформації, вірогідність показів свідків та інструкції, надані суддею, можуть впливати на думки та рішення присяжних. Уявлення про авторитет та компетентність осіб, задіяних у справі, можуть також формувати їх думки [5].

Присяжні складаються з осіб різних соціальних груп і досвіду. Групова динаміка відіграє ключову роль у формуванні способу взаємодії присяжних, обговорень та остаточного рішення. Соціальний вплив, поляризація групи та конформізм можуть значно впливати на процес прийняття рішень, деякі присяжні можуть домінувати в дискусіях, тоді як інші можуть узгоджувати свою позицію з більшістю, що впливає на кінцевий вердикт [6].

Окрім зазначеного, моделі комунікації, конфлікти та переконливість серед присяжних впливають на процес обговорення. Деякі особи можуть взяти на себе лідерську роль, тоді як інші можуть бути більш пасивними. Ефективна комунікація присяжних є ключовою для справедливого та правильного результату [7].

Психологія присяжних є складним аспектом судової системи. Розпізнавання та розуміння різноманітних психологічних факторів, які впливають на

прийняття рішень присяжних, є важливим для забезпечення справедливих судових процесів [8]. Зусилля щодо виправлення упереджень, поліпшення комунікації та надання повноцінних вказівок присяжним сприяють більш об'єктивному та справедливому правосуддю. У цьому аспекті варто підкреслити, що дослідження в галузі психології присяжних є важливими для поліпшення розуміння того, як присяжні приходять до своїх рішень, і для забезпечення інтегритету судового процесу [9].

Навіть у США виникає питання про доцільність та ефективність участі присяжних у тривалих розглядах складних справ, пов'язаних з антимонопольним або страховим законодавством. Це пов'язано з тим, що такі справи вимагають спеціалізованих знань, і непрофесіонали можуть легко допуститися помилки. Ще одним недоліком використання суду присяжних в таких справах є збільшення навантаження на суди, сповільнення ходу справ та раптове збільшення тривалості судових засідань порівняно з розглядом справ самими суддями [10]. Також серед викликів, які передбачає функціонування суду присяжних можна виділити спроби маніпулювати присяжними шляхом відбору «потрібних» осіб; постановку суддею питань перед присяжними з таким спрямуванням, щоб досягти певного рішення, включаючи кваліфікацію діяння.

У Бельгії історичне походження непрофесійного правосуддя характеризується закономірною особливістю – існує інституційна традиція [11]. У кожній з дев'яти провінцій Бельгії регулярно проводяться квартальні сесії суду присяжних. Вироки, які приймає суд присяжних, не підлягають оскарженню в апеляційних судах, і лише Касаційний суд має владу їх скасувати.

Суд присяжних складається з 3 професійних магістратів, яким допомагає журі з 12 громадян, обраних за жеребом. Для кожного судового розгляду склад присяжних формується повторно. Список кандидатів у члени журі оновлюється кожні чотири роки. До цього переліку входять громадяни, які: зареєстровані у списку виборців; володіють громадянськими та політичними правами; мають вік від 28 до 65 років; вміють читати і писати; не були засуджені до позбавлення волі на строк понад чотири місяці або громадських робіт на строк понад 60 годин. Особи, які не володіють мовою судового процесу, не залучаються до участі у ньому. Політичні представники та високопоставлені державні службовці не можуть бути членами журі на суді присяжних [12].

Слід підкреслити, що у Бельгії бути присяжним – це громадянський обов'язок. Присяжний, який не був присутній на судовому засіданні або залишив його без дозволу головуючого до його завершення, може бути притягнутий до відповідальності у вигляді штрафу від 50 до 1000 євро (стаття 316а Кримінального кодексу) [13].

Принаймні за два робочі дні до розгляду судової справи для формування складу присяжних викликається не менше 60 осіб зі списку кандидатів у

присяжні. Перед початком судового процесу члени журі відвідують інформаційну сесію [14].

Зауважимо, роль присяжних у Бельгії є дуже важливою – вони вирішують, чи винний обвинувачений у інкримінованих йому діяннях. Присяжні відповідають на питання, поставлені головою суду після допитів, усних виступів і позову генерального прокурора. Важливим є те, що вони можуть відповісти на ці запитання лише «так» чи «ні». Рішення журі приймається більшістю голосів. «Рівна кількість голосів» означає, що рівна кількість членів журі відповіла «так» і «ні». У цьому випадку суд виносить рішення на користь обвинуваченого та виправдовує його.

Якщо обвинуваченого визнають винним, присяжні разом із професійними суддями призначають вирок, таке рішення має бути прийняте абсолютною більшістю [15].

У випадку, коли присяжні приймають рішення із недостатньою більшістю голосів щодо вини, магістрати можуть брати участь у прийнятті рішення про вину разом із присяжними. Однак щодо вироку, присяжні і магістрати спільно визначають його, незалежно від авторства рішення про вину (лише присяжні або присяжні та магістрати).

Суди присяжних є винятковим прикладом безпосередньої участі громадян у правосудді, тому зазначений правовий інститут є предметом широкого наукового аналізу у бельгійській юридичній науці. У цьому аспекті видається цікавою стаття дослідників Ward Noelmans та Kristel Beyens. На основі напіввідкритих інтерв'ю ученими було вивчено досвід колишніх присяжних щодо процесу призначення присяжних та його вплив на їх відвідуваність та довіру до суду присяжних. Заслуговує на увагу висновок дослідників, відповідно до якого позитивний досвід роботи присяжним може підвищити залученість громадськості до реалізації правосуддя та довіру до судів присяжних [16].

Як зауважує науковець Р. De Hert, суди присяжних пропонують додаткову цінність для правового захисту. Суд присяжних – це не античний, а сучасний правовий інструмент правового захисту (через наголошення на принципі безпосередності), має постійний характер, може і повинен спонукати до імплементації у правову дійсність інших процедур залучення суспільства до відправлення правосуддя, і сам сприйнятливий до оновлення [17].

Висновки. У Бельгії діє особлива гібридна модель суду присяжних, що поєднує елементи класичного суду присяжних та суду шефенів.

Однією з переваг гібридної моделі є комбінація людського фактору присяжних і професійного досвіду та знань суддів, тобто забезпечення демократичного елементу участі громадян у правосудді з одночасним підвищенням ефективності судового процесу через професійний нагляд. Однак, існують і виклики, такі як потенційні розбіжності між суддями і присяжними щодо вердикту.

Література:

1. Янчук А. О. Теоретико-нормативні підходи до визначення поняття «безпосереднє здійснення влади народом (конституційно-правовий аспект). *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2012. № 1. С. 49-54.
2. Kluwer W. *Jury Trials Outside In: Leveraging Psychology from Discovery to Decision* (NITA). 2016. 154 p.
3. Moyer D. *Creating A Trial Notebook*. 2015. 15 p.
4. Garner B., Scalia A. *Making Your Case: The Art of Persuading Judges*. West Group; First Edition. 2008. 245 p.
5. Clark R. *Addressing the jury: Opening statement and closing argument*. Independently published. 2023. 67 p.
6. Trachtman J. *The Tools of argument: how the best lawyers think, argue, and win*. CreateSpace Independent Publishing Platform. 2013. 200 p.
7. Barkai J. *The Pocket Guide to Common Trial Objections & Evidentiary Foundations*. Independently published. 2020. 89 p.
8. Kluwer W. *Trial Techniques and Trials*. Aspen Coursebook Series. 2021. 672 p.
9. Kluwer W. *Mock Trials: Preparing, Presenting, and Winning Your Case* Second Edition. 2014. 328 p.
10. Міжнародний досвід діяльності інститутів мирового судді, суду присяжних, народних засідателів та пропозиції щодо можливостей його застосування в Україні. Регіональний громадський фонд «Право і Демократія». 2009. URL: http://www.fond.lviv.ua/wp-content/biblioteka/Doslidzh.myrovsud_prusiaznuh.pdf
11. De Ruyscher D. *Rechtspreken en lekenparticipatie: noodzaak of traditie?* Antwerpen: Maklu, 2013. 238 p.
12. *Wie wordt opgeroepen?* URL: https://www.justitie.belgium.be/nl/themas_en_dossiers/wat_moet_u_doen_als/jurylid/wie_wordt_opgeroepen
13. *Kan u weigeren?* URL: https://justitie.belgium.be/nl/themas_en_dossiers/wat_moet_u_doen_als/jurylid/kan_u_weigeren
14. *Wat na de oproeping?* URL: https://justitie.belgium.be/nl/themas_en_dossiers/wat_moet_u_doen_als/jurylid/wat_na_de_oproeping
15. *Taak van jury*. URL: https://justitie.belgium.be/nl/themas_en_dossiers/wat_moet_u_doen_als/jurylid/taak_van_jury
16. Noelmans W., Beyens K. *Ge moet daar in gezeten hebben om dat te begrijpen. Onderzoek naar de ervaringen van leden van de assisenjury in België. Tijdschrift voor Criminologie*, 2010. №52(3). P. 290-309.
17. De Hert P. *De discussie over de jury in België. Beschuldigde, sta op. Actueel debat over de juryrechtspraak*. 2004. Vol. 25. P. 9-20. URL: <https://researchportal.vub.be/en/publications/de-discussie-over-de-jury-in-belgi%C3%AB>

References:

1. Yanchuk, A. O. (2012). *Teoretyko-normatyvni pidkhody do vyznachennia poniattia «bezposerednie zdiisnennia vlady narodom (konstytutsiino-pravovyi aspekt) [Theoretical and normative approaches to the definition of the concept of "direct exercise of power by the people (constitutional and legal aspect)"]*. *Naukovi zapysky Instytutu zakonodavstva Verkhovnoi Rady Ukrainy –Scientific notes of the Institute of Legislation of the Verkhovna Rada of Ukraine*. 1. 49-54. [in Ukrainian]
2. Kluwer, W. (2016). *Jury Trials Outside In: Leveraging Psychology from Discovery to Decision* (NITA).
3. Moyer, D. (2015). *Creating A Trial Notebook*.

4. Garner, B., Scalia, A. (2008). Making Your Case: The Art of Persuading Judges. West Group; First Edition.
5. Clark, R. (2023). Addressing the jury: Opening statement and closing argument. Independently published.
6. Trachtman, J. (2013). The Tools of argument: how the best lawyers think, argue, and win. CreateSpace Independent Publishing Platform.
7. Barkai, J. (2020). The Pocket Guide to Common Trial Objections & Evidentiary Foundations. Independently published.
8. Kluwer, W. (2021). Trial Techniques and Trials. Aspen Coursebook Series.
9. Kluwer, W. (2014). Mock Trials: Preparing, Presenting, and Winning Your Case Second Edition.
10. Mizhnarodnyi dosvid diialnosti instytutiv myrovoho suddi, sudu prysiazhnykh, narodnykh zasidateliv ta propozyzii shchodo mozhlyvosti yoho zastosuvannia v Ukraini [International experience of the institutes of justice of the peace, jury courts, people's assessors and proposals regarding the possibilities of its application in Ukraine]. Rehionalnyi hromadskyi fond «Pravo i Demokratii» - Regional Public Fund "Law and Democracy". 2009. URL: http://www.fond.lviv.ua/wp-content/biblioteka/Doslidzh.myrovsud_prusiaznuh.pdf [in Ukrainian]
11. De Ruyscher, D. (2013) Rechtspreken en lekenparticipatie: noodzaak of traditie? Antwerpen: Maklu, 238.
12. Wie wordt opgeroepen? Retrieved from https://www.justitie.belgium.be/nl/themas_en_dossiers/wat_moet_u_doen_als/jurylid/wie_wordt_opgeroepen
13. Kan u weigeren? Retrieved from https://justitie.belgium.be/nl/themas_en_dossiers/wat_moet_u_doen_als/jurylid/kan_u_weigeren
14. Wat na de oproeping? Retrieved from https://justitie.belgium.be/nl/themas_en_dossiers/wat_moet_u_doen_als/jurylid/wat_na_de_oproeping
15. Taak van jury. Retrieved from https://justitie.belgium.be/nl/themas_en_dossiers/wat_moet_u_doen_als/jurylid/taak_van_jury
16. Noelmans, W., & Beyens, K. (2010). Ge moet daar in gezeten hebben om dat te begrijpen. Onderzoek naar de ervaringen van leden van de assisenjury in België. *Tijdschrift voor Criminologie*, 52(3), 290-309.
17. De Hert, P. (2004). De discussie over de jury in België. *Beschuldigde, sta op. Actueel debat over de juryrechtspraak*, 25, 9-20. Retrieved from <https://researchportal.vub.be/en/publications/de-discussie-over-de-jury-in-belgi%C3%AB>